

Motorische

isi

Elise
Akkermansremedial
teaching

Elke leerkracht in het basisonderwijs ervaart dat geen enkel kind hetzelfde is en dat verschillen tussen kinderen vanzelfsprekend zijn. Het ene kind heeft bijvoorbeeld moeite met lezen, terwijl het andere kind wat extra uitleg voor rekenen nodig heeft.

Zo zijn er ook kinderen die niet (of minder) goed kunnen meekomen in de lessen bewegingsonderwijs. En als leerkracht bewegingsonderwijs kom ik deze kinderen regelmatig tegen in mijn gymzaal. Deze groep kinderen noemen we de *motorisch minder vaardige kinderen*.

In dit artikel draait het om deze groep. Voor deze kinderen kan extra hulp – in de vorm van *motorische remedial teaching (MRT)* – een middel zijn om hen meer zelfvertrouwen te geven en de prestaties te verbeteren.

Bewegingsmogelijkheden en status

Bewegen is voor kinderen van essentieel belang. Kinderen gaan bewegend en spelend met elkaar om. Ook als een kind ouder wordt, blijven zijn (of haar) bewegingsmogelijkheden een belangrijke rol spelen. Want die bepalen voor een groot deel de status van een kind.

Dit is de reden dat motorisch minder vaardige kinderen regelmatig ook een moeizame sociaal-emotionele ontwikkeling doormaken.

Twee praktijkvoorbeelden

Ik geef u nu een tweetal praktijkvoorbeelden, waarin de relatie tussen de minder vaardige motoriek van kinderen en de sociaal-emotionele ontwikkeling naar voren komt.

Voorbeeld 1: Jhonny

Jhonny komt 's ochtends om precies halfnegen het schoolplein oplopen. Hij slentert met gebogen hoofd alle spelende kinderen voorbij en loopt linea recta af op de leerkrachten bij de voordeur. Als hij van hen geen aandacht krijgt, blijft hij in z'n eentje rondhangen tot de bel gaat.

In de les bewegingsonderwijs wordt Jhonny bij het inleidende tikspel steeds weer getikt. En als we vervolgens een spel in groepjes gaan spelen, zit hij ineens boos aan de kant zonder iets gezegd te hebben. Als hem vervolgens wordt gevraagd waarom hij zo doet, geeft hij met veel moeite aan dat andere kinderen in zijn groepje raar tegen hem doen en zeggen dat hij niets kan.

Voorbeeld 2: Hamza

Hamza komt met een hele zak flippo's het schoolplein oplopen. En meteen staan er wel vier kinderen om hem heen, die met hem willen spelen om de flippo's. Lachend begint Hamza aan de flippowedstrijd. Maar hij gooit steeds veel te hard en ongecontroleerd met de flippo. Na vijf minuten gaat de bel en is hij inmiddels wel acht flippo's verloren aan andere kinderen. Maar lachend roept hij luid: 'Dan neem ik er morgen toch gewoon duizend mee!'

In de gymzaal spelen de kinderen trefbal. Hamza loopt te springen door het veld. En als hij wordt afgegooid, doet hij net of hij struikelt over zijn veter. Alle kinderen liggen in een deuk van het lachen.

Reacties en sociale relaties

Bovenstaande praktijkvoorbeelden zullen voor leerkrachten die bewegingslessen geven wel herkenbaar zijn. Beide kinderen zijn motorisch minder vaardig, maar ze gaan er op twee heel verschillende manieren mee om:

– Jhonny uit voorbeeld 1 reageert door zich geheel terug te trekken en niet meer mee te willen spelen met de andere kinderen.

– Hamza uit voorbeeld 2 daarentegen reageert door de clown te spelen en probeert op deze manier zijn motorische zwakheden te verbergen.

Beide kinderen zijn motorisch minder vaardig en hebben hierdoor andere sociale contacten: Jhonny heeft bijna géén contacten en Hamza heeft wél veel contacten, maar niet om redenen die voor hem belangrijk zijn.

Naast deze twee voorbeelden zijn er ook andere reacties van kinderen denkbaar. Bijvoorbeeld agressief gedrag, regelmatig vals spelen en/of ruziemaken met andere kinderen. Of juist relativerend gedrag en alles maar laten gebeuren.

Het is niet goed voor het zelfvertrouwen van kinderen als ze in bewegingssituaties steeds weer dit soort gedragingen (reacties) laten zien. En daarnaast kan dit gedrag ook de sociale relaties met andere kinderen bemoeilijken.

Hoe kunnen wij als leerkrachten dit soort situaties tijdig signaleren? En wat kunnen we doen om deze groep motorisch minder vaardige kinderen te helpen?

Signaleren

Kenmerken voor observaties

Als leerkracht kijkt u dagelijks naar de kinderen in uw klas. Maar wanneer is een kind in uw groep nu motorisch minder vaardig te noemen?

Het schoolplein en de bewegingslessen zijn bij uitstek geschikt om te observeren, om de motoriek en het bewegingsgedrag van kinderen te bekijken. En daarbij kunt u op de volgende kenmerken letten:

- **Motoriek**
 - Het kind beweegt houterig en/of ongecontroleerd en slap.
 - Het heeft evenwichtsproblemen, valt en botst erg vaak tegen anderen op.
 - Het heeft geen ritme- en maatgevoel.
 - Het schrijft slordig.
 - Het vangt en werpt een bal slecht en/of is bang voor een bal.
 - Het is bang voor hoogte (hoogtevrees).
 - Het kan niet (of moeilijk) huppelen en wisselsprongen maken, heeft coördinatieproblemen.
 - Het is zwaar en/of heeft te weinig spierkracht.
 - Het heeft moeite met het over de kop gaan.
 - Het rent niet krachtig en/of soepel, wikkelt voeten niet goed af tijdens het rennen.
- **Gedrag**
 - Het kind heeft weinig zelfvertrouwen en een lage dunk van zichzelf (wat betreft bewegen).
 - Het kan zich moeilijk uiten in de gymzaal.
 - Het gedraagt zich teruggetrokken of agressief in de bewegingsles.
 - Het ligt moeilijk in de groep.
 - Het heeft weinig of geen plezier in bewegen, is ongemotiveerd.
 - Het heeft concentratieproblemen tijdens het bewegen.
 - Het herkent nauwelijks eigen fouten.
 - Het heeft bewegings- en faalangst.

– Het vertoont vluchtgedrag als het iets niet kan of niet leuk vindt (vaak naar het toilet moeten, aan de kant gaan zitten, blessures voorwenden, conflicten veroorzaken, enzovoort).

Als een kind in delen van de bewegingsles niet kan meekomen en verschillende van de hierboven genoemde kenmerken vertoont, mag u een kind motorisch minder vaardig noemen.

Site

Op de site www.praxisbulletin.nl is een volledige Signaleringslijst voor motorisch minder vaardige kinderen opgenomen, die u kunt printen. Op die lijst kunt u uw bevindingen tijdens het observeren eenvoudig noteren, waarna u uw conclusies kunt trekken.

Mogelijkheden voor extra zorg

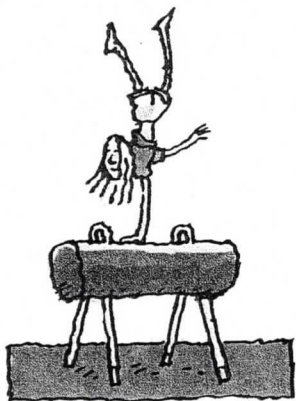
Als blijkt dat kinderen motorisch minder vaardig zijn, dan zijn er verschillende mogelijkheden om deze kinderen extra hulp aan te bieden.

Extra hulp op het schoolplein

- Een van de mogelijkheden is om het spelen op het schoolplein uit te breiden. Door meer groot en klein materiaal op het schoolplein aan te bieden, kunt u ervoor zorgen dat kinderen meer worden uitgedaagd tot bewegen. Hierbij kunt u denken aan klimtoestellen en schommels, maar ook aan klein materiaal (zoals verschillende ballen, rackets, touwen, elastieken, loloballen, enzovoort). Op scholen zie je steeds vaker dat er per groep een buitenspelkist met klein materiaal wordt aangeschaft, waar de kinderen zelf verantwoordelijk voor zijn.
- Ook het begeleiden en stimuleren van activiteiten door leerkrachten zelf bevordert het spelen op het schoolplein.

Zo is er op onze basisschool een voetbal- en trefbalschema gemaakt, waarin de groepen verdeeld zijn over de verschillende dagen van de week. Dus ze weten precies wan-

neer ze mogen voetballen of trefballen. Aan deze spelactiviteiten nemen erg veel kinderen deel. En met de juiste begeleiding van leerkrachten is dit een uitdagende bewegingsactiviteit.

Extra hulp in de lessen bewegingsonderwijs

Naast het bewegen op het schoolplein kunnen we in de lessen bewegingsonderwijs ook op verschillende manieren extra hulp bieden:

- Zo kunt u in de toestellessen erg goed differentiëren door de bewegingssituaties zó neer te zetten en/of de opdracht zó te stellen dat ieder kind op zijn (of haar) eigen niveau kan meedoen en er dus voor ieder kind genoeg uitdaging blijft.
- Maar ook in spellessen kunt u differentiëren. Zo kunt u ervoor zorgen dat vaardige kinderen steeds moeilijkere opdrachten moeten doen naarmate ze beter spelen en/of dat minder vaardige kinderen makkelijkere opdrachten moeten doen naarmate ze minder goed spelen.
- Naast het differentiëren in de verschillende lessen kunt u bij het indelen van groepen ook rekening houden met de verschillen in niveau door niveaugelijke groepen te maken. Zo krijgt een minder vaardig kind meer succeservaringen en meer beurten als het in een groep kinderen met gelijk niveau en/of in een kleinere groep zit.

Nota bene. Voor gedifferentieerde voorbeeldlessen in de gymzaal kunt u de website van het Praxisbulletin (www.praxisbulletin.nl) bezoeken.

Cursus

De hierboven genoemde mogelijkheden alleen zijn niet altijd voldoende om een motorisch minder vaardig kind verder te helpen. Als een school besluit om extra onderwijstijd en eventueel geld uit te trekken om motorische zorg te bieden aan motorisch minder vaardige kinderen, dan mogen we spreken van *motorische remedial teaching* (MRT).

De twee basisscholen waarvoor ik werk, hebben hiervoor gekozen. En ik geef nu sinds twee jaar MRT aan motorisch minder vaardige kinderen uit de onderbouwgroepen (groep 1-4).

Om dit op een verantwoorde manier te kunnen doen, heb ik de basiscursus *Motorische Remedial Teaching* afgerond bij de Stichting 'Motorische Remedial Teaching in beweging', onder leiding van Wim van Gelder. Op deze cursus leer je hoe en waar je naar moet kijken bij de motoriek van kinderen. Je leert hoe je kinderen motorisch kunt testen en hoe je met deze resultaten een handelingsplan kunt opstellen om de motorisch minder vaardige kinderen te helpen. En je krijgt ook een ruim aanbod aan lesideeën voor MRT en hulpmaterialen, om de motoriek van kinderen te stimuleren en te bevorderen.

Van observatieles en test via handelingsplan naar evaluatie en vervolgtraject

Observatielessen

In een aantal gevallen zijn motorisch minder vaardige kinderen meteen te herkennen, doordat ze zich «anders» bewegen en/of gedragen in de gymlessen. Maar er zijn ook kinderen die hun motorische zwakheden goed kunnen verbergen en/of compenseren.

Tijdens mijn lessen bewegingsonderwijs las ik dan ook regelmatig observatielessen in, waarin ik één (of meerdere) belangrijke bewegingsactiviteit(en) observeer en noteer.

Nota bene. Bezoek de website www.praxisbulletin.nl voor voorbeelden van verschillende observatielessen in de gymzaal!

Voor scholen die de motoriek van kinderen systematisch willen gaan volgen, is het leerlingvolgsysteem «bewegen en spelen» een goede optie. (Zie het blokje Literatuur achteraan in dit artikel.)

Met de kinderen die opvallen door de in dit artikel beschreven kenmerken en/of die zwak presteren tijdens de observatielessen start ik een MRT-cyclus.

MRT-cyclus

- Allereerst neem ik de Korte Onderwijsgeschiedte *Motorische Test* (KOMT) met ze af. Dit is een test waarbij de onderdelen evenwicht, coördinatie, bewegingsgevoel, oog-lichaamcoördinatie en kleine motoriek nader worden bekeken. (Er is ook een uitgebreidere test: de OMT. Maar omdat ik in de speelzaal werk, heb ik voor deze test niet de benodigde materialen.)

- Aan de hand van de resultaten van de test kan ik zien op welke onderdelen een kind achterstand heeft opgelopen. Het kind krijgt een brief mee naar huis en er vindt eventueel een *oudergesprek* plaats. (Op de basisschool waar ik werk, is de betrokkenheid en het communiceren met ouders niet altijd goed mogelijk. Daarom geef ik in veel gevallen een *informatiebrief met telefoonnummer* voor vragen en/of het maken van een afspraak mee.)
- Aan de hand van de resultaten van de komt kan ik een passend *handelingsplan* gaan opstellen voor het betreffende kind. Nu kan er gekozen worden voor *individuele MRT* of voor *groeps-MRT*. Maar ik werk doorgaans met een combinatie van deze twee werkwijzen:
 - *Individuele MRT* is erop gebaseerd dat het kind thuis elke dag meer beweegt. Dit wordt bereikt door het meegeven van *huiswerkkaarten*, die de MRT-begeleider instrueert en evalueert na iedere week.
 - *Groeps-MRT* is het in een kleine groep (vier tot zes kinderen) *extra bewegen en oefenen van motorische vaardigheden* in de gymzaal. Een soort extra gymles!
- Ik werk in principe met *groeps-MRT*. Maar door het meegeven van individuele huiswerkkaarten maak ik tegelijkertijd ook gebruik van *individuele MRT*. Een combinatie van beide werkt mijns inziens erg effectief. De kinderen bewegen meer en oefenen het bewegen tegelijk ook in de praktijk met andere kinderen.
 - Afhankelijk van de motorische achterstanden van de kinderen deel ik ze in groepjes (van liefst vier kinderen) in. Hoe minder kinderen er in het groepje zitten, hoe meer individuele aandacht ik ze kan geven.
 - De kinderen krijgen elke week een *halfuur groeps-MRT*, waarin ik ook tijd besteed aan het evalueren van de huiswerkkaarten van de afgelopen week en het instrueren/oefenen van de huiswerkkaarten van deze week.
 - Huiswerkkaarten* zijn kaarten, waarop een oefening staat beschreven die het kind elke dag moet uitvoeren. (Voor een voorbeeld kunt u de website www.praxisbulletin.nl bezoeken.)
- Het geven van *groeps-MRT* duurt tien tot twaalf weken. In deze periode vinden ook een

oudergesprek en een *tussentijdse evaluatie* plaats.

- Na deze periode neem ik opnieuw de *Korte Onderwijsgeschiedte Motorische Test* af. En met de vorige test ernaast kan ik een *eindevaluatie* gaan maken.
- Deze *eindevaluatie* en het *vervolgtraject* worden besproken met de ouders en de betrokken leerkracht.
- Tot slot kan de *MRT-cyclus* worden afgerond door de *zorgmap* van het kind aan te vullen met alle *MRT-informatie*.

Conclusie

Vaak zijn de resultaten na een *MRT-periode* goed zichtbaar. De kinderen zijn doorgaans *zelfverzekerder* en *bewegen beter (en met meer plezier)* dan voorheen. Natuurlijk kunnen we er niet voor zorgen dat er geen verschillen meer tussen kinderen zijn. Maar we kunnen er wél voor zorgen dat motorisch minder vaardige kinderen plezier in bewegen behouden door te ervaren wat ze wel kunnen en door te leren omgaan met datgene wat ze nog niet kunnen.

Dit is te bereiken door de motorisch minder vaardige bewegers *extra zorg* aan te bieden. Naast *gedifferentieerde bewegingslessen* en *meer stimuleren op het schoolplein* is *MRT* hier het uitgelezen middel voor.

Ik raad geïnteresseerde leerkrachten dan ook zeker aan om een basiscursus *Motorische Remedial Teaching* te overwegen, om zo ook op uw school één (of twee) specialist(en) te hebben, die extra hulp kunnen bieden aan motorisch minder vaardige kinderen.

Ik wens u én de kinderen veel succes!

Extensie op de site

Dit artikel heeft een extensie op onze internetsite www.praxisbulletin.nl.

Literatuur

- W. van Gelder & H. Stroes, *Leerlingvolgsysteem Bewegen en Spelen*, Elsevier, 2002.
- W. van Gelder & M. Berg, *Zorg voor beweging*, Uitgeverij Esstede, Heeswijk-Dinther, 1999.
- W. van Gelder, Schweitzer & Goedhart, *Remedie map (met bewegingskaarten)*, Uitgave van de Stichting MRT in beweging, 2002, e-mail: mrt@quicknet.nl.
- W. van Gelder & Van der Meer, *Onderwijsgeschiedte Motorische Test*, Uitgave van de Stichting MRT in beweging, 2002, e-mail: mrt@quicknet.nl.

Nog meer informatie

- Henry Hennink, *Zorgverbreding bij bewegingsonderwijs*, opgenomen in *Praxisbulletin*, 11de jaargang, nummer 6, februari 1994.
- Henry Hennink, *Een onvoldoende voor gym!*, opgenomen in *Praxisbulletin*, 13de jaargang, nummer 10, juni 1996.
- Bert Munsterman, *Balvaardigheid kun je oefenen!*, opgenomen in *Praxisbulletin*, 18de jaargang, nummer 9, mei 2001.

